

Den nye åbne facade mod kirkepladsen

foto: J.Lindhe

TRANSPARENS OG PORØSITET

At åbne facaden på Sognehuset ved Trinitatis Kirkeplads i København

Menighedsrådet ved Trinitatis Kirke ønskede større synlighed mod omverdenen og mulighed for at åbne sognehuset op mod byen. Man ønskede at forstærke sammenhængen mellem kirke, sognehus og kirkeplads.

Forslaget interesserer sig for, hvordan vi modellerer denne overgang mellem kirken som semiprivat institution og det offentlige byrum. Interessen bygger på fascination af de overgange eller mellemzoner, som vi typisk finder i den traditionelle arkitektur. Overgange som giver mulighed for et mentalt frirum, et både og hvor sindet kan omstille sig mellem to verdener.

Grundlæggende har det handlet om at finde graden af transparens. Den nye facade skulle på én gang signalere åbenhed og samtidig sikre, at brugerne af rummet ikke følte sig eksponeret. Denne dobbelthed samt ideen om en overgangszone har gradvist affødt en logik, der i kombination med det stedsspecifikke har styret formdannelsen.

Stedet

Trinitatis Kirkes Sognehus ligger tilbagetrukket fra Købmagergades livlige strøg og danner bagvæg i kirkepladsen. Sognehuset er fra 1983 og tegnet af arkitektparret Johannes og Inger Exner. Bygningen er i to etager og flankeres af Trinitatis Kirke og Rundetårn. Kirkepladsen omkranses af Københavns middelalderby og længst mod Pilestræde af det gigantiske, solitære Gutenberghus fra den gennemgribende byfornyelse i 1960'erne. Sognehuset danner bagvæg i det fine byrum og formidler netop denne skalaglidning. Bygningen er muret i røde tegl og består af 4 ens fag med tøndehvælv. Murværket er lagdelt med pilastre, sokler og overdele fremme i facadeplanet. Disse fremstår med en grålig tyndpuds mens felterne imellem er vandskurede. Den fænomenologiske oplevelse af stedet var et afgørende grundlag for den videre projektudvikling.

Bygning, byrum og symmetri

Facaden mod kirkepladsen består i stueetagen af 3 fag ind mod sognehusets menighedssal og 1 fag foran bygningens køkken og trappe. Alle 4 fag fremstod ens med delvis lukket fletmurværk omkring et lukket muret felt.

Med et nyt blik på huset virkede relationen til byrummet ikke balanceret. Et tydelige terrænspring mellem kirkeplads og den bagvedliggende Pilestræde gav rummet en skævhed, som bygningens facade mod pladsen ikke formidlede. Ej heller formidledes den diagonale retning mod kirken og Rundetårn. I arbejdet med at udvikle facadens nye fremtræden og betydning har inddragelse af terrænspringet, den diagonale retning og husets interiør åbnet for en ny formdannende logik. Ved at intensivere facadens massivitet i det fjerde fag mod terrænspringet forstærkes den diagonale retning og sognehusets relation til kirke og tårn. Denne nye tyngde gør det muligt at bryde symmetrien og åbne menighedssalens 3 fag op, uden at bygningen visuelt falder fra hinanden.

Overgangen

Byens mange butiksfacader er ofte åbne og indbydende i håbet om at friste den forbigående til at kigge indenfor. Vi møder tit en slags mellemzone af udendørs stativer mellem butiksfacaderne og gågaden. Oplevelsen af en mellemzone forstærkes af markiser eller udhæng med skilte. I enkelte tilfælde danner bygningen selv en zone ved hjælp af nicher eller søjler i facaden. Mellemzonen opleves som et befordrende rumligt og mentalt virkemiddel i formidlingen af overgangen mellem de indre og de ydre rum.

De nære oplevelsesmæssige fænomener knytter sig primært til de mange glasfacader og deres reflekterende og spejlende egenskaber. Nogle steder er glasfacaderne søgt dækket til ved hjælp af bannere eller semitransparente folier. Andre steder ved at opstille varer tæt på facaden, så rummene bagved ikke i ét blik afslører karakter og indhold. I skumringen og om aftenen opleves glasset dog ofte mørkt og afvisende.

Ideen om en overgangszone mellem den indre menighedssal og det ydre byrum affødte undersøgelser af forskellige typer påbygninger på facaden bl.a. pergolaer. I pergolaen lå tillige referencen til Regensens buegange, som på fineste vis skaber en beskyttet zone parallelt med Købmagergades menneskevrimmel. Pergolaen kunne dog ikke rigtigt finde sit udtryk og forblev et påhæftet lidt uforløst element i skitserne. I det endelige forslag er der dog aftryk af pergolaens rumlige dimension, når lågerne står åbne.

Indramningen

Blikket på Regensens buegange og den skrå trappes forstærkning af retningen mod kirken og middelalderbyen affødte forestillingen om en reduceret pergola i form af udkragede nicher i de tre hvælvede fag ind mod menighedssalen. Da bygningen som oftest opleves frontalt fra Købmagergade blev det retningsgivende for formgivningen, at indramningen eller kassetten skulle være et spinkelt materiale. Indramningen skulle ikke kunne ses frontalt, men kun fra siden. Her ville perspektivet give et relief i facaden, der kunne minde om den perspektiviske oplevelse af kirkens stræbepiller eller de omkringliggende facadernes kontrastrige forskydninger i fladen. Det valgte materiale skulle være i familie med det rødbrune murværk for at forstærke oplevelsen af en bagvæg i byrummet. Materialet kontenstål blev valgt, da det i farve og tekstur kan minde om murværkets rødbrune ru overflade.

Skærm og indramning, nye spinkle lysekroner, dybde i facaden via refleksioner og spejlinger

foto: M.Petri

Skærmen

At de tre fag i menighedssalen skulle åbnes mod pladsen var et grundvilkår for opgaven. Hvert fag blev delt i 4 lige store døre, og det var aldrig til diskussion. I bagklogskabens lys var det vel for at fastholde de store linjer og ikke introducere endnu en skala af f.eks. vinduer i den klare fagdeling. Ligeså klart var det, at glasdørene ikke kunne stå alene som tomme sorte huller i facaden, men at de skulle dækkes af et ekstra porøst lag, som på en gang kunne forstærke oplevelsen af fladen og samtidig virke inciterende og indbydende.

I undersøgelsen af skærmens karakter blev det ret hurtigt klart, at den skulle udspændes mellem det integrerede og nærværende og det differentierede og henvisende. (1) Forsøg med mønstre afledt af det nærliggende murværk blev æstetisk flotte men refererede primært til sig selv og materialets stofflighed.

For et par år siden var jeg med til at transformere kirkens to våbenhuse og erstattede de indvendige trædøre med glasdøre. Dørhåndtagene på glasdørene blev udformet som T'er (Trinitatis), der foldene ind i hinanden med tanke på en stedsbunden symbolik. At bruge T'et for Trinitatis var derfor nærliggende i søgen efter et motiv – en enhed. Forestillingen om at bevare bagvæggen som et samlet hele affødte interesse for murstensens skala. T'et blev derfor afprøvet med reference til murstensens dimensioner. Den nuværende størrelse er lidt større end de først afprøvede.

Skærm set indefra med overgangszone mellem semiprivat og offentligt rum

foto: M.Petri

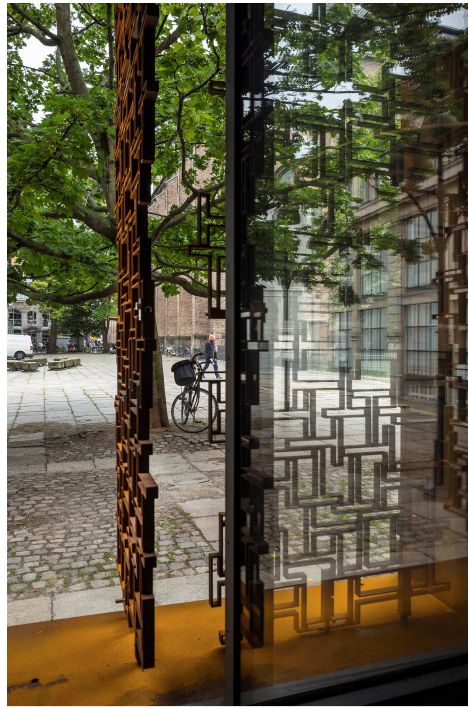
Skærmen består af sammensatte T'er, som er vendt og drejet i et vilkårligt mønster, som fortykkes, der hvor T'erne støder op mod hinanden. Nogle steder sidder T'erne næsten frit i luften. Skærmen er som indramningen udført i kortenstål. T'erne er udført i 4 mm stålplader og er 30 mm dybe. Der er arbejdet i 1:1 med T'ernes størrelse og grid'ets sammensætning, ligesom der er tænkt over stålets patina og grid'ets dybde, så facaden fortsat vil have tyngde til at danne bagvæg i byrummet. Indvendigt er der udført en række undersøgelser af, hvordan gitteret bedst belyses for at modvirke oplevelsen af at blive suget ud i et mørkt byrum.

Individ og fællesskab

I lukket tilstand opleves T'erne som en helhed. Når skærmen er åben, ses hvordan T'erne folder sig ind i hinanden, og de enkelte T'er træder tydeligere frem. På afstand opleves kun helheden, men tæt på anes underdelinger og grupperinger. Symbolikken ligger i relationen mellem fragment og helhed, hvor fragmentet – T'et – symboliserer individet. Som individer er vi fragmenter af en større helhed, men i sammenkomsten opstår fællesskaber. Fortællingen handler om en evig vekselvirkning mellem individ og fællesskab – et liv der ikke kan være enten eller men altid er et både og.

Indramningen med dens forskydninger foto: J.Agertoft

Mellemzone med refleksioner i glasset foto: J.Lindhe

Transparens og refleksion

Afstanden mellem glasfacaden og gitteret forstærker oplevelsen af en mellemzone mellem den offentlige plads og den mere private menighedssal. Refleksionerne uendeliggør T'ernes gentagelse i glasset, og der skabes dybde i facaden. Samtidig slører refleksioner og spejlinger indkigget til menighedssalen uden at begrænse facadens transparens. Facaden får visuel tyngde og bagvæggen i byrummet fastholdes.

Grid og ornament

De sammensatte T'er udgør et uendeligt grid, der kun låses af indramningens afgrænsning. Sammenlignet med den tidlige modernismens forkærlighed for griddet som et ikke refererende system, opererer vi her med et grid, der mimer et særligt stedsbundet træk og giver det nye betydning. Som hos maleren Georg Bazelit bruger vi griddet til at dele et scenarie op i en forgrund og en baggrund, blot er gitteret hos os det betydningsdannende. I rummet bagved gitteret opstår nye betydningslag gennem gitterets refleksioner på glasset.

I sin stoflighed og dybde nyfortolker skærmens grid middelalderens murværksstruktur og peger på, hvilken arkitektonisk kontekst facaden tilhører. Grid'ets dybde og T'ernes størrelse med præg af håndværkets menneskelige skala bryder facaden ned, som vi kender det fra middelalderens bygninger.

Det viste sig hurtigt, at T'et ved at blive gentaget fik ornamentale karakter. Det var også tydeligt, at det ville bryde ideen om det uendelige grid, hvis griddet blev underdelt med ramme og karm. Låsen var først udformet som en traditionel firkantet låsekasse med et håndtag. Efter at have erfaret griddets iboende ornamentalitet blev det klart, at låsen måtte underordne sig griddets spilleregler. For at kunne indpasse låsen i et af T'erne blev der valgt en mindre cykellås. T'ets overliggende blev fyldt ud og tilsvarende T'ets stamme, hvor skudrigler var nødvendige. Ved at følge grid'ets formdannende logik blev disse funktionelle nødvendigheder ornamentale i sig selv.

Betydningsdannelser

Udviklingen af forslaget skete mere eller mindre referenceløst måske fordi, værket så hurtigt viste sin egen formdannende vej.

Udover at referere til sin tætte kontekst, skaber facadens gridmønster associationer til islamisk kunst, hvor det religiøse billedforbud blev modsvaret af det nonfigurative mønster. Ornamentet refererer ikke længere til velkendte symboler, men skjuler betydningsdannelsen i abstrakte udsmykninger (2).

I teksten 'Grids' diskuterer Rosalind Strauss netop det mytiske forhold mellem gridnets nonfigurative motiv og betydningsdannende motiv. Hun ser bl.a. brugen af det abstrakte grid blandt 1900-tallets symbolister i form af vinduet. *"As a transparent vehicle, the window is that which admits light-or spirit-into the initial darkness of the room. But if glass transmits, it also reflects. And so the window is experienced by the symbolist as a mirror. .. Thus the grid operates from the work of art outward, compelling our acknowledgement of a world beyond the frame"* (3)

I Jean Nouvel's forslag til Institute du Monde Arabe i Paris dækker et foranderligt modulært gitter, en "brise soleil" instituttets sydlige facade. Gitteret mimer den traditionelle, arabiske 'kassette', et påsat facadeelement, hvor lyset og varmen kun i styret form lukkes ind. Skærmen modulerer og varierer tillige interiøret, når skærmens cirkulære og rektangulære åbninger kaster lyset ind på gulvet. Projektets dialektiske forhold beskriver flere kontekstuelle aspekter, bl.a. kulturelle referencer og ønsket om at kunne skabe privathed bag skærmen.

Et andet eksempel er Tadao Andos Punta Della Dogana i Venedig, hvor gitre i et ensartet ortogonalt mønster beskytter bygningens sarte glaspartier, mens de samtidig bliver vævningen imellem inde og ude. Indefra mindsker gitrene forskellen mellem den lukkede mur og dagslysintaget, så bygningens massivitet fastholdes.

Samlet set peger mine undersøgelserne på, at skærmen som arkitektonisk element har et særligt potentiale, når overgangen mellem det private og det offentlige skal modelleres. I sin udformning kan skærmen via stedsspecifikke fortolkninger formidle et narrativt perspektiv til det offentlige rum. Tunge og tillukkede facader kunne løsnes op uden at miste deres tyngde. I kombination med glasfacader kunne fænomener som spejlinger og refleksioner medvirke til at give facaden dybde og mangfoldighed.

Litteraturliste

1. Selmer, F. (2003). *Facadens lagdeling*. Dahl, Torben, Red.: Facaden - Teori og praksis. København, Kunstakademiets Arkitektskoles Forlag. pp. 15-26.
 2. Jensen, T. B. (2002). *Murstenens Ornamentale Vilje*. Kunstakademiets Arkitektskole.
 3. Krauss, R. (1979, October). Grids. *The MIT Press* (9), pp. 50-64.
- Moussavi, F. (2006). *The Function of Ornament*. (M. Kubo, Ed.) Harvard Graduate School of Design

Åben gitterlåge, Terne rækker ud mod omverdenen

foto: M.Petri